

Te tuku atu mō tētahi aromatawai rongo whānui

Te Whakamātau Rongo

Kua whakamātauria te rongo o tō tamaiti hei wāhanga o te kaupapa whakamātau Tamariki Ora. E whakaatu ana tēnei tēra pea he raruraru tōna, ā, me aromatawai tō tamaiti.

He mea nui kia tāpuitia he whakaritenga:

E aromatawaia ai te rongo o tō tamaiti

Kei a koe te tikanga kōwhiri kia aromatawaia te rongo o tō tamaiti:

1. I tētahi hōhipera e tētahi kaimātai rongo. E whakaatu ana te reta i whiwhi koe i te taha o tēnei mātārere me pēhea te tāpui whakaritenga. Me tatari pea koe mō tētahi whakaritenga.

TĒRĀ RĀNEI

2. E tētahi kaimātai rongo tūmataiti. Ka kitea he kaimātai rongo i tō takiwā. Tēnā pea me utu koe mēnā ka aromatawaia tō tamaiti e tētahi kaimātai rongo tūmataiti (arā, e tētahi kāore e mahi ana i te hōhipere). Ka kitea ngā tau waea o ngā kaimātai rongo tūmataiti i te pukapuka tau waea. Kāore te katoa o ngā kaimātai rongo e mātai ana i ngā tamariki, nō reira me pātai atu mō tēnei ina tāpui whakaritenga koe.

E aromatawaia ai tō tamaiti mō te mate ki waenga o te taringa

- E tō tākuta whānau. Waea atu ki te tāpui whakaritenga mō tō tamaiti.

- E tētahi tapuhi taringa. Mēnā he Haumanu Tapuhi Taringa kei tō takiwā, ka kitea he pārongo i te reta i raua atu ki tēnei mātārere.

Mēnā e pāngia ana tō tamaiti e te taringa hoi, e tētahi atu mate i te taringa waenga rānei, me aromatawai tēnei e tētahi tākuta, tapuhi taringa rānei kia mōhio ai mēnā me whakamaimoa. He maha ngā mate o te taringa waenga e pai haere noa ana, ā, kāore he hiahia whakamaimoa.

Ā muri atu i te whakaoranga o ngā mate o te taringa waenga (pēnei i te taringa hoi), ka aromatawaia anō te rongo o tō tamaiti e tētahi Kaitoi Kite Rongo.

He mea nui te kite wawe i tētahi mate rongo kia āwhinatia ai tō tamaiti.

Mō ētahi atu pārongo

- Whakapā ki te Kaitoi Kite Rongo nāna tō tamaiti i mātai - kei te taha katau o tēnei mātārere ōna kōrero whakapā. Māna koe e tohutohu mō te whiwhi whakaritenga mō tō tamaiti.
- Kōrero atu rānei ki tētahi kaimātai rongo, tapuhi taringa, tō tākuta whānau rānei.

mō te aromatawainga...

Te Aromatawainga

I a koe e tāpui whakaritenga ana, ka āhei te pātai mō te roa o te whakaritenga. He haumarua ki tō tamaiti ngā whakamātau e whakahaeretia ana i te aromatawainga. I te mutunga o te aromatawainga ka whiwhi koe i ngā otinga.

Ahakoia e pai ana mēnā ka haere ētahi atu o te whānau ki te whakaritenga, ka rōnaki atu te haere o ngā whakamātau mēnā kāore he pīroiroi ina whakahaeretia aua whakamātau.

Me pēhea mēnā ka whakaatu mai te aromatawai he mate rongō tō tāku tamaiti?

Ka whiwhi pārongo koe mō te āwhina e wātea ana ki tō tamaiti. Mēnā me whiwhi āwhina anō tō tamaiti, mā te kāwanatanga e utu. Ka taea e kōrua ko te kaiaromatawai te whakamahere i ngā mahi e hiahia ana koe kia mahia ā muri atu.

Me pēhea mēnā ka whakaatu mai te aromatawai he pai te rongō o tāku tamaiti?

Ahakoia i tukuna atu tō tamaiti hei mutunga iho o te whakamātau rongō, tēnā pea ka kitea e ngā whakamātau āmiki atu kāore he mate hira i tōna rongō. Ka whanake pea he mate rongō ā tētahi wā o muri atu ki ētahi tamariki, nō reira me haere atu ki tō tākuta whānau mēnā ki tō whakaaro he mate rongō pea tō tamaiti i tētahi wā o muri atu.

Ō motika

He mea hira kia rawaka ngā pārongo e whiwhi koe ā muri i te whakamātau rongō hei āwhina i a koe ki te whakataua mēnā ka pīrangī koe kia tukuna atu tō tamaiti mō tētahi aromatawainga katoa, kāore rānei. Ka pīrangī hoki pea koe ki te matapaki i tēnei me tō hoa, tō whānau rānei. Ahakoia ka puta ora tō tamaiti i tēnei aromatawainga katoa, tēnā pea ka tipu mai he mate rongō ā muri atu.

WellChild

Mō ētahi atu pārongo mō te whakamātau i te rongō o ngā tamariki, te tiki ake i tēnei mātārere rānei, tirohia te pae tukutuku a te Manatū Hauora: <http://www.moh.govt.nz/b4schoolcheck>, waea atu rānei ki te ratonga tohutohu hauora koreutu haora-24, ki Healthline i (0800 611 116).

MANATŪ HAUORA